

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 1

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 1. – 704 с.
ISBN 978-617-8763-15-2**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-15-2

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Горяга Оксана Вікторівна КНЯГИНЯ ОЛЬГА – ВИДАТНА ЖІНКА ТА ДЕРЖАВНА ДІЯЧКА	118
Єфремова Наталя Володимирівна ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ЖИТЕЛІВ-ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	121
Корнієнко Ірина Валеріївна ОСВІТА ТА КНИГОДРУКУВАННЯ У ДОБУ ГЕТЬМАНЩИНИ.	124
Завальнюк Ірина Володимирівна ПРАВОВА ЕТНОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМ СУЧАСНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА: ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	128
Артур Ліс LEX SALICA ЯК ЕЛЕМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПИ: МІЖ ЗВИЧАЄМ ТА ПИСАНИМИ НОРМАМИ	131
Любічанківський Ольгерд-Ілля Ілліч ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІД ПОСТУПОВОГО ВИЗНАННЯ ДО СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ (1970-ТІ – 2025)	134
Саранчук Олександра Валеріївна СОВІСНІ СУДИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ ЯК ФОРМА НАРОДНОГО СУДОЧИНСТВА (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	137
Еміль Сальчинський ЦЕРЕКВІЦЬКИЙ ТА НЕШАВСЬКИЙ ПРИВІЛЕЇ 1454 РОКУ: ПРИЧИНИ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗНАЧЕННЯ	142
СЕКЦІЯ 4. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	
Львова Єлизавета Олегівна НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	146
Афанасьєва Мар'яна Володимирівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ПРИНЦИП ЗАБОРОНИ ПРИМУСОВОЇ АСИМІЛЯЦІЇ	150
Mishyna Natalia LA LIBERTÉ COGNITIVE FACE AUX NEUROTECHNOLOGIES: ENJEUX JURIDIQUES À L'ÈRE DE L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE	153
Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна ПРИЙНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЇ ШЛЯХОМ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ ЯК ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ В УКРАЇНІ	155
Батан Юрій Дмитрович КОЛЕКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ОСОБЛИВИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ	158
Волкова Дарія Євгенівна СВОБОДА АСОЦІАЦІЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ТА СТАНДАРТИ РАДИ ЄВРОПИ	162
Животовська Ірина Юріївна ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ СВІТСЬКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНО-РЕЛІГІЙНИХ ВІДНОСИН	165
Іванцова Зоя Анатоліївна КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО ВПЛИВУ	169
Панасюк Віта Миколаївна ЗАКОНОДАВЧИЙ ПРОЦЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТА ПІДТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ	171

літологія. Соціологія. Право. 2020. Вип. 4. С. 1–8. URL: <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/226488>

6. Шандра В. С. Совісні суди останньої чверті XVIII ст. – початку 1860-х рр. в оцінці істориків та правознавців. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2009. Вип. 16. С. 306–317. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/13919>

Ключові слова: правова етнологія, етнокультурний підхід, правова система, глобалізація, правова ідентичність.

Key words: legal ethnology, ethnocultural approach, legal system, globalization, legal identity.

Еміль Сальчинський

*Люблінський католицький університет імені Яна Павла II,
магістр права і історії, докторант докторської школи
Науковий керівник: Мажена Діяковська – докторка хабілітат, професорка,
завідувачка кафедри Історії устрою і права факультету права, канонічного
права і адміністрації Люблінського католицького університету
імені Яна Павла II*

ЦЕРЕКВІЦЬКИЙ ТА НЕШАВСЬКИЙ ПРИВІЛЕЇ 1454 РОКУ: ПРИЧИНИ ЇХ ПРИЙНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА І ЗНАЧЕННЯ

Після смерті останнього представника династії П'ястів, Казимира Великого, на польському престолі владу перебрав Людовік Угорський, монарх з династії Анжуйських. Він не мав спадкоємців чоловічої статі та, бажаючи забезпечити успадкування престолу своїй доньці, вирішив видати привілей від 17 вересня 1374 року, який історіографічно називається Кошицьким привілеєм. Це започаткувало так звану політику дворянських привілеїв, згідно з якою наступні правителі, прагнучи переконати знать у своїх рішеннях та отримати реальну підтримку, видавали різні привілеї.

З часом це призвело до поступового ослаблення влади монарха на користь зростаючого становища знаті, що зрештою призвело до формування системи дворянської демократії, в якій знать мала вирішальне слово в державно-політичних справах. Одним із таких привілеїв був Цереквіцько-Нешавський привілей, виданий у 1454 році.

Історія його запровадження пов'язана з конфліктом між Королівством Польським, Великим князівством Литовським та Тевтонським орденом. У 1409-1411 роках відбулася так звана Велика війна з Тевтонським орденом. Конфлікт формально завершився Першим Торунським миром 1411 року. За цим мирним договором Польське королівство повернуло собі Добжинську землю та отримало значну компенсацію за викуп військовополонених. Однак мир був нетривалим, а політичні відносини між суперниками були дуже напруженими.

Взаємний антагонізм збігся зі складною політичною та економічною ситуацією в Тевтонській державі. Це було зумовлено занепадом пруської економіки внаслідок воєнних руйнувань та значними затратами для бюджету через дороге утримання армії. Це значно збільшило фінансові зобов'язання перед підданими через запровадження нових податків, митних зборів та портових зборів, що погіршило рівень життя громадян.

У акті опору мешканці утворили т.зв. Прусську конфедерацію – організацію, спрямовану проти Тевтонських лицарів, що прагнула покращити їхнє особисте становище, здобувши політичні, судові та економічні права. До її складу входили шляхтичі, представники міст та дрібні землевласники. Побоюючись осуду з боку Римської курії, вони подали позов проти Ордену, звинувативши його у зловживаннях. Однак підтримки не отримали, оскільки після судового розгляду влада винесла вердикт, який однозначно засуджував Прусську конфедерацію та наказував її негайно розпустити.

Прихильники унії, прагнучи боротися за свої права, вирішили звернутися за підтримкою до Корони. Ігноруючи опозицію, тодішній король Казимир IV Ягеллончик вирішив надати підтримку. В результаті влада Прусської Конфедерації відмовилася від вірності Великому Магістру, видавши акт про підпорядкування Короні, а Польща вирішила включити Пруссію до складу Корони, виправдовуючи цей крок готовністю мешканців підкоритися. Це було відкритим оголошенням війни Тевтонському ордену, що увійшло до історії як Тринадцятирічна війна (1454-1466) [1, с. 209-214].

Але економічні питання були проблемою для обох сторін конфлікту. Успіх залежав від інвестування фінансових ресурсів для оплати дорогих найманських військ. Фінансова ситуація в Короні була дуже складною, що змушувало короля запроваджувати надзвичайні податки, стягнення яких, відповідно до попередніх привілеїв, залежало від згоди знаті [2, 35-41].

Незважаючи на початкові перемоги Польщі, на допомогу їм прийшли добре оплачувані професійні наймані війська з Тевтонського ордену. У відповідь король Казимир IV Ягеллончик прибув до Торуня та скликав шляхетський набір з Великопольщі та Куявії для організації військової експедиції. Шляхта, усвідомлюючи, що монарх зробить усе, щоб забезпечити їхню військову підтримку, скористалася цією можливістю, щоб скликати обозовий сейм провінційний, де вона висловила свої вимоги.

Вони наголошували на незаконності форми скликання посполитого рушення та рішуче заперечували проти відсутності консультацій з провінційним сеймом, а також проти переваги малопольської шляхти у прийнятті рішень з ключових питань у Польському королівстві.

Вони чітко обумовили свою участь у експедиції під Хойницею видачею королем привілеїв, які враховували вимоги шляхти. Згідно з цим привілеєм, король погоджувався не скликати посполитого рушення і не приймати нових законів без згоди воеводських зборів. Спочатку правило було обов'язковим лише для

шляхти Великої Польщі, але з часом його поширили в Нешаві для шляхти мало-польської, на всю країну, звідси й назва, яка дала цьому привілею назву Церекві-цько-Нешавський [6, с. 17].

Значення цього привілею, безсумнівно, має вирішальне значення для подальшої історії Польщі. Перш за все, його положення значно послабили королівську владу на користь шляхти, оскільки передавали повноваження стягувати податки та вести війну представницьким органам. На практиці це означало, що король не міг стягувати масовий податок або накладати подальші фінансові зобов'язання без згоди сейму. Ці повноваження було покладено в основу функціонування сильної королівської влади.

Згідно з цим привілеєм, діяльність монарха в цій сфері повністю залежала від згоди дворянства. Це був значний момент, коли шляхта отримувала дедалі більш вирішальний голос у здійсненні влади в державі. Це також продемонструвало слабкість королівської влади того часу, яку більше неможливо було здійснювати без урахування волі громадськості. Це повністю відповідало розумінню шляхетському республіканізму, в якому все монархічне сприймалося як посягання на свободи шляхти, а окрема особа мала бути підпорядкована колективній волі пануючого стану [5, с. 57-58].

Дослідження цієї теми також важливе для підкреслення унікального характеру політичної системи Корони. Більшість сусідніх держав прагнули централізувати владу, що зрештою призвело до розвитку систем абсолютної монархії. Цей привілей був значним кроком до розвитку іншої перспективи: системи шляхетської демократії, що існувала в Речі Посполитій, в якій воля шляхти була основним фактором влади. [4, с. 41-42].

Зрештою, обмеження королівської влади шляхом закріплення інституту земських сеймиків створило основу для розвитку парламентського представництва, що призвело до створення Вального сейму як центрального політичного інституту, в якому рішення щодо держави приймалися колективно шляхом переговорів та консенсусу.

Зрештою, це призвело до розвитку унікальної в Європі моделі, що поєднувала республіканські елементи з монархічною формою держави. Це стало унікальним політичним явищем, яке зробило Річ Посполиту гегемоном у Європі протягом так званого «Золотого віку». Тому розгляд цієї теми на цій конференції є важливим не лише для історичного аналізу, але й у контексті популяризації польської політичної думки, яка була здатна розробляти окремі та індивідуальні політичні рішення [3, с. 130-132].

Список використаних джерел:

1. Baczkowski K. Dzieje Polski późnośredniowiecznej (1370-1506). Kraków, 1999.
2. Biskup M., Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454-1466. Warszawa, 1967.

3. Kraskowski K., Krzymkowski M., Sikorska-Dzięgielewska K., Walachowicz J. Historia ustroju państwa. Poznań, 2002.
4. Maciejewski T., Historia ustroju i prawa sądowego Polski. Wyd. 5. Warszawa, 2017.
5. Tazbir J. Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit-upadek-relikty. Poznań, 2002.
6. Wrede M. Sejm i dawna Rzeczpospolita. Warszawa, 2011.

Ключові слова: Цереквіцькі та Нешавські привілеї 1454 р., політична система Польського королівства, парламентаризм.

Key words: The Tsarekwitz and Niszaw privileges of 1454, the political system of the Kingdom of Poland, parliamentarism.